

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Բ Ո Ւ Մ

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն - Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Կ Յ Ա Ն Բ

Վեճետիկի ա. Ղազար վանք

Սեպտեմբերի 8-ին Վեճետիկում, ա. Ղազար վանքում, ա. պատարագի մատուցմամբ, քարոզով և այլ հանդիսությամբ կատարվել է վանքի հիմնադրման 250-ամյա հոբելյանի բացումը:

Այս առթիվ Վեճետիկի Մխիթարյան հայրերի միաբանության անդամ Բ. Ներսես վրդ. Տեր-Ներսիսյանը խմբագրությանն ուղարկած հոդվածում համարոտ պատմականը անելուց հետո ա. Ղազարի վանքի հիմնադրման, գրում է օրվա հանդիսության մասին հետևյալը.

«Վանական ամփոփ ու ներանձնացյալ շրջանակի մեջ, աղոթքի քաղցրությամբ օծուն, տեղի ունեցավ բացման հանդեսը ա. Ղազարու 250-ամյակին:

Միաբանությունը փափաքեցավ, որ զուտ կրոնական ու վանական գույն ունենար անդրանիկ հանդեսը՝ հոգևին վերապրելու համար այն նվիրական պահը, երբ Մխիթար, իր առաջին աշակերտներուն հետ, միս մինակ և անաղմուկ, մտավ այն ամայի կղզին, որ այդ թվականեն կոչվեցավ հայոց կղզի:

Կհնչեն զանգերը հաղթական, չքնաղ տաճարին մեջ, ուր կհանգչի երանաշնորհ հիմնադիրը, կմատուցվի գոհաբանական սուրբ պատարագ:

Մեծն Մխիթարի ութերորդ հաջորդը, շուրջըն ունենալով բազմաթիվ միաբանակիցներ, միաբանության անդամներուն կեսեն ավելին, երախտագիտության խունկ կմատուցանե Նախախնամության և ա. Աստվածամոր:

Ներկա է փոքր թիվ մը հավատացյալներու, Վեճետիկի հայ գաղութին անդամներեն և տեղացի քարեկամներե կազմված:

Պատարագի սուրբ արարողության հրավիրված է նաև Իրաքի առաջնորդ, գրչն. տ. Ասողիկ եպս. Ղազարյան, որ օրերս հյուրաբար կանցներ Վեճետիկեն:

Երեկոյան ժամերգութենեն ետք, միաբանները կողովին դեպի մխիթարակերտ մեծ գրադարանի դահլիճը:

Մխիթար աքբահոր ի պատիվ քալերգի հնչյուններուն հետ, ուխտիս ընդհանուր արքահայրը, իր շքախումբով մուտք կգործեն սրահ: Խորքին վրա կանգնած է Մխիթարի անդրին, ծաղիկներու և դրասանգներու մեջ:

Խոսք կանեն միաբանության ընդհանուր արքահայրը՝ գրպծ. Հմայակ վրդ. Կեոիկյան, և հոգեշունչ ճառով մը կբանա գեղեցիկ խորհրդածություններու շղթան:

«Մեծ հուզումով կու գանք խանդավառութեն ոգեկոչելու այն պահը, զոր ապրեցան մեր նախնիք, երբ երկարամյա պեկոծյալ թափառումներե, զրկանքներե ու տառապանքներե ետք անոնք ոտք դրին աս օրհնյալ կղզին, 1717 թվականի սեպտեմբերի 8-ին, և անոր խարխուլ եկեղեցվոսն մեջ իրենց սիրտը և ուխտը մատուցին ա. Աստվածամոր:

Այդ օրեն սկիզբ առավ պատմությունը հայոց կղզիին, և բորոտներու հին անկեղանցին մեջ հիմերը դրվեցան հայ վերանորոգ վանականության, հոգևոր ներանձնության դարբնոցի մը վերածելով երբեմնի զինաբանը վեճետիկյան հզոր տորմիղներուն:

Նախախնամության ատաջնորդությամբ, արևելքեն եկած խումբ մը վանականներ Սեփանի Աստվածամոր ժպիտը ցանեցին այս ամառի կղզակին վրա, գալն դարձնելու համար սրբության և լուսավորության օրրան մը, Ադրիականի խաղաղ և հուրընկալ ափունքին:

Եվ ս. Ղազար շենցավ, զարդարվեցավ, տարիներուն և դարերուն հետ մեծցավ, պարզապատար ամրոց և կազմակերպչալ վանք դարձավ, Վեներտիկի լճակին գոհար կղզին կոչվեցավ:

Ի՛նչ քեղմնալիոր աշխատանք... Եկեղեցին, ուր այս սուսախոս մատուցիւք հանդիսապես գոհարանական սուրբ պատարագը, այս գեղակերտ գրադարանը, որ մատուցնիսկ է մեր երանաշնորհ հիմնադրին, վկաներն են այդ 250-ամյա ժիւր և անխուց աշխատանքին ու նվիրումին:

Մեր վանքի ամեն մեկ անկյունը, իր շնորհալի կամարակապներով ու խորհրդավոր սրահներով, իր լուսավարթ ընծայարանով ու մշտանձինջ մատուցներով, իր հազարամյա մագաղաթներով, իր սլացիկ նոճիներով ու խնկարույր շիրիմներով մեզի անդադար կփոխանցե գործուն ոգին մեր լուսերամ հայրերուն, մեծն Մխիթարի շունչով թաթալուն:

Արտասահմանի անցյալի ու ներկալի մեր առաքելությունները և վարժարանները, որոնք դալար ոստերն են ս. Ղազարի կենսունակ ոգիին, հայության հեռավոր և ցիրուցան գաղութներուն մեջ ծլարձակված, և հաճախ անոնց բախտի կամ աղետին վիճակակից, մեր վանքի դարավոր պատմության խոսուն վկաներն են:

350 վանականներ, Մխիթար քրքահոր օրերեն, կյանք են առած այս խոնարհ կղզակեն, և սնած սրբության և գիտության օծումով, աշխատած են կրոնական և հոգևոր լուսավորության, ինչպես նաև մշակույթի ջահը արծարծել հայ իրականության մեջ»:

Բոլորին ուրախության մեջ ավետիս կտըրվեք, թե հոբելյանական մեծ հանդեսը տեղի պիտի ունենար քիչ ատենեն, համագգալին տոնակատարությամբ և շուքով, նվիրական այդ թվականին գուգելով պաշտոնական բացումը նոր ձեռագրատան, որուն որմերը օրեօր արդեն իսկ կբարձրանան ս. Ղազարու մեջ, սիրելի բարերարի մը նախաձեռնությամբ: Այդ ձեռագրատունը պիտի ըլլա մեծագույն նվերը Մխիթարյան միաբանության այս հիշատակն անմահացնող:

Իժբախտաբար տակավին չեն լրացած անցյալ նույնքերի ողողումներուն հետևանքով վանքի կրած վնասները դարմանելու աշխատանքները, որոնք, սակայն, շուտով պիտի ավարտին, Աստվածամոր օրհնությամբ:

Վեներտիկցի բարեկամներու և իտալական շրջաններու համար ծրագրված է երրորդ հանդես մը, նպատակ ունենալով շոշափել իտալահայ մշակութային հարցեր, որոնց մեծ զարկ տված է միաբանությունը:

Գրական ուսումնասիրություններ և հիշատակի հրատարակություններ, հայ և այլ լեզուներով: պիտի գան հավերժացնելու այս հիշատակը:

Աստվածամոր ի պատիվ, ապավինության և նվիրումի վսեմ ու հուսալիք երգ մը կհնչէր հանկարծ, վանքի աշակերտության կողմէ, բազմաձայն, դաշն ու խորհրդավոր, հեղինակություն՝ հ. Ղևոնդ վրդ. Տայանի:

Ու կու գային մեր հոգիներուն առջևն անցնելու, լուսերամ հույներով, միաբանությանս բոլոր հայրերը վաղեմի, Մխիթարեն Ալիշան, հոգեկան կայծեր կգեղվին անոնք՝ մահավանդ պատանի մեր ժառանգավորներու սրտերուն մեջ:

Հիշատակ արդարոց օրհնությամբ եղիցի: Հազարտողյան նոր քերթված մը, բանաստեղծ հ. Վահան վրդ. Հովհաննիսյանի գրիչն, կու գար բանալ հանրահավոր թափորը անդենական խոհերու:

Հոգիներու հանգրվանը այն սուրբ վայրն է, ուր կհանգչին վանքին բոլոր վաստակավորները երբեմնի. ս. Ղազարու գերեզմանատունը, որ հոգեբազու բանաստեղծին համար տխուր ու տրտմաթախիժ հիշատակներու թատերաբեմը չէ, այլ հավատքի բուրաստան մը, վարդակարմիր արշալույսին նման սիրելի. հոն բանաստեղծը կու գա ըրջիլ հաճախ, ծալիկներ դարմանել, խոսիլ մեր նախնիքներուն հետ, ներշնչվիլ անոնցմէ, խանդավառվիլ անոնց հիշատակով: Բանաստեղծին համար այդ պահը «Մենելոց» չէ, այլ հայ հոգիին և հայ հավատքին Վարդավառը:

Այս հոգեկան թափառումներն մեկուն ընթացքին է, որ բանաստեղծը, Դանթեական երևակայությամբ բորբոքուն, կհանդիպի հանկարծ պատմահար Չառչյանին, խաղաղեմ Ինճիլյանին, քրմահանդերձ Բագրատունիին, բամբուսար Ոգիին Հայաստանյայց... Հուզումի գիշեր մը, վերհիշումներ կփթթին Հյուրմյուզի բուրաստանեն, Տարունի նահատակ բանաստեղծի քնարեն... կհատնվին հուսկ դեմքեր մեզի ծանոթ ու սիրելի... մշտեանս Փեչիկյան վարդապետը, Ոլյուհոնյան քրքահարը մշտածպիտ:

Բանաստեղծական ոգեկոչում՝ Մխիթարյան վանքի 250-ամյա գործունեության, հավատքի լապտերին տակ:

Քերթվածին ընդհանուր ներկայացումը կատարեց հ. Ներսես վրդ. Տեր-Ներսիսյան, հաջորդաբար, երիտասարդ վարդապետներ կարդացին ընտրանքով վեց մասեր. Նախեր-

գանք, Նոճիներու սովերին, Նախապետին ձայնը, Սիրելիներու ժպիտը, Մեծ դամբանը, Աղոթք:

Քերթվածն իր ամբողջությամբ (19 մասերն կբաղկանա) լույս պիտի տեսնե հոբելյանական հրատարակություններու շարքին:

Հանդեսի փակման, վանքի աշակերտներու երգչախումբը լսելի կընէր Մխիթար արքայի հեղինակություններեն ստալ մը՝ «Գովեալ դասուցն հրեղինաց» սկզբնավորությամբ, որ ավանդաբար հասած է մինչև մեր օրերը, ուրիշ չորս տաղերու եղանակներուն հետ:

250 տարին ի վեր, վանքի կարմիր պատերը և բոլորիս սրտերը»:

Սուղանի հայ գաղութը և դպրոցական կյանքը

Ապրիլի վերջերին Խարթումում, Հ. Ե. Մ. Հրանդ մարգարաշտի նորակառույց բնակարան, տեղի է ունեցել Ստեփանյան ազգային վարժարանի և Պարսամյան մանկապարտեզի ամավերջի հանդիսությունը՝ հովանավորությամբ գաղութահայ ազգային վարչու-

Խարթումի ազգային վարժարանը. Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոսը ուսուցչական կազմի և սաների հետ

Շղանակ մը, արևելյան անուշ գույներով, որ մեզ կտանէր դեպի Սեբաստիա, Սևան կամ Էջմիածին, քալլ առ քալլ հետևելու վերածնունդի մեծ Առաքյալի ճիգերուն և հսկա քալլերուն:

Հանդիսարանին բաժնվելով, միաբանները կհիշենին պարտեզ և գրեթե բնագոյաբար կողովենին դեպի վանքի մայր դուռը. հոն կհասներ ծովը, ժամանակին. հոն, ճիշտ 250 տարի առաջ, այսպիսի ժամու մը, Մխիթար արքախայր ոտք է դրած՝ իր առաջին աշակերտներուն հետ: Սուրբ է տեղիս այս...

Այդ դրան մոտ այժմ բարձրացած է Մխիթարի մեծ անդրին:

Բայց մենք կհավատանք, որ Մխիթարի հոգին տակավին ներկա է մեր մեջ, ինչպես ոսկի շողերը սա - վերջալույսին, որ կողողէ,

թյան և ներկայության Սուղանի կրթական նախարարի:

Հանդիսության ներկա են եղել՝ Խարթումի հայ գաղութը, աշակերտությունը, ծնողները և հյուրերը:

Հանդիսությունը սկսվել է սուղանական քալլերգով: Այնուհետև՝ աշակերտական ուժերով գործադրության է դրվել գեղարվեստական մի հայտագիր՝ բաղկացած արտասանություններից, խմբերգերից, պարերից և ներկայացումից:

Ապա դպրոցի տնօրեն Օճնիկ Գալստյանը ներկայացրել է դպրոցի 1966—1967 ուսումնական տարվա ընդհանուր ծրագիրը:

Ապա կրթական նախարարի ձեռքով բաշխվում են մանկապարտեզի վկայականներն ու մրցանակները:

Պրն. կրթական նախարարը խոսք անելով, շնորհավորում է շրջանավարտներին և ապա շեշտում՝ Սուդանի հայության որպես տիպար օրինակելի քաղաքացիների նվիրվածությունը դեպի Սուդանի հողը, ժողովուրդը և կառավարությունը՝ գովելով հայ ժողովրդի հոգևոր, իմացական բարեմասնություններն ու շնորհները, որոնք ի սպաս են դրվում սիրով Սուդանի հանրապետության բարօրության ու զարգացման համար:

Այնուհետև հոգաբարձության գանձապահ-քարտուղար Նշան Բարձիկյանը ներկայացնում է դպրոցի տնտեսական հաշվետրվությունը:

Հանդիսության փակումը կատարում է Սուդանի հայոց հոգևոր հովիվ տ. Սուրեն վրդ. Չինչիկյանը:

Սուդանի հայ գաղութը շուրջ 70 տարվա պատմություն ունի: Առաջին գաղթական հայերը (Ակն, Թոքատ, Այնթապ և այլ քաղաքներից) հաստատվում են նախ Օմտուրան՝ զբաղվելով վաճառականությամբ և արհեստներով:

Գաղութի թիվը աճում է Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո:

Այժմ Սուդանում ապրում են շուրջ 800 հայեր, որոնցից 650 հոգի՝ մայրաքաղաքում՝ Խարթումում, և շուրջ 200 հոգի՝ այլ քաղաքներում:

Խարթումում 1920 թվին բացվել է հայկական առաջին դպրոցը, իսկ եկեղեցին շինվել է 1949—1954 թվականներին: Գաղութը դեկավարվում է ընտրովի Սուդանահայ գաղութային ազգային վարչության կողմից: 1956 թվին գաղութը ունենում է իր դպրոցական մասնավոր շենքը՝ եկեղեցու կողքին:

Սուդանի կառավարությունն է նվիրել հայ համայնքին դպրոցի և եկեղեցու հողամասեր՝ որպես գնահատություն հայ գաղութի նվիրումին ու աշխատասիրությանը:

Սուդանի հայ դպրոցը ինքնաբավ է՝ նվիրատվությամբ արաբկիրցի Հակոբ Ստեփանյանի, որը մահացել է 1953 թվին՝ դպրոցին ի նպաստ շոշափելի մի գումար նվիրելով:

Սուդանի հայ գաղութը որպես հոգևոր հովվություն, մտնում է եգիպտահայ թեմի մեջ, բայց անկախ է վարչականորեն տնօրինելու համայնքի բոլոր գործերը:

Գաղութահայ վարչությունն ունի իր կառուցողությունը, որը վավերացվել է կառավարության կողմից:

Սուդանահայ գաղութի ազգային-եկեղեցական կյանքն, ընթանում է խաղաղ, արդունավետ ու համերաշխ՝ շնորհիվ գաղութային վարչության իմաստուն դեկավարության:

Բուդարահայերը Մայր Աթոռում

Հոկտեմբերի 8-ին վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց վեհարանում ընդունել ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող մի խումբ բուդարահայերի այցելությունը, որոնց թվում՝ Օհնիկ Բյուրոյանի (Սոֆիայից)՝ ատենապետ եկեղեցական վարչության և փոխ-ատենապետ բուդարահայ թեմական խորհրդի, Գևորգ Ասլանյանի (Սոֆիայից)՝ անդամ բուդարահայ թեմական խորհրդի՝ իր հարգելի տիկնոջ հետ, Սարգիս Փաջանյանի (Սոֆիայից)՝ կրթական երկարամյա գործիչ, Սարգիս Բաղդասյանի (Պլովդիվից)՝ ս. Գրիգոր եկեղեցու վաստակավոր երաժըշտապետ, Կարսապետ Գ. Փափագյանի (Պլովդիվից)՝ երկարամյա ավագ սարկավագ Պլովդիվի ս. Գրիգոր եկեղեցու և ատենապետ «Շնորհալի» եկեղեցական երկսես երգչախմբի:

Վեհափառ Հայրապետը այցելության ժամանակ ողջունեց բուդարահայ ուխտավորների ներկայությունը և հետաքրքրվեց թեմի եկեղեցական, մշակութային կյանքով:

Վերջում Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց Իրեն սեղանակից դարձնել հյուրերին:

Ընդունելության ժամանակ ծերունագարդ ավագ սարկավագ Կարսապետ Գ. Փափագյանը, հանուն բոլոր ներկաների, ողջունելով Հայոց Հայրապետին, ասաց.

«Վեհափառ Տեր, կյանքի մեջ կան պահեր, որոնք թանկ ու երջանկաբեր են, ինչպիսին է անծայրածիր, կիզիչ անապատին մեջ գոյություն ունեցող գովասուն, հագեցնող օազիսը, որ կյանքը կնորոգե, կթարմացնե: Նման պահ մըն ալ մեզի վիճակվեցավ, երբ բախտը ունեցանք այցելելու Երևան ու Մայր Աթոռ ս. Էջմիածին:

Կյանքի մեջ շատ մը երազներ, իղձեր ալ կան: Հայուն դարավոր իղձը իրականացավ, քանզի այսօր մեզի պարզելված է և՛ գահ, և՛ սուրբ խորան: Հայրենիք այցելելով ականատես եղանք իրարու ժպտացող ավաններու, արվարձաններու, հառու հանճարին, տաղանդին և ամուր բազուկին: Տեսանք դաշտերու մեջ զվարթորեն աշխատող մշակներու կյանքը, լսեցինք նախրյան աղջիկներու արեվահամ երգերը, տեսանք դարերու հսկա, ալեհեր Արարատը: Տեսանք նուրբ մեր հավատքի դարավոր կրթողը՝ ս. Էջմիածինը, և անոր գահակալը՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը, որ նոր փառքով կպայծառացնե Մայր Աթոռը:

Հայը դարուն հետ քալելով, ամեն օր կրկերտե իր նոր կյանքն ու պատմությունը: Ան պիտի սպրի որպես ազգ և որպես եկեղեցի:

Մանկությունն էս ի վեր ունեցած են մեկ սեր մը՝ եկեղեցիի սերը: Ժամանակին հետ ադ սերը աճեր, հասունացեր է և շողկալված կշանքիս հետ: 60 տարիներն ի վեր, հակառակ ասե՛ն խոչընդոտներու, սպասարկած են որպէս սարկալագ հայ եկեղեցիին, իսկ Պլուդիլիի ս. Գևորգ եկեղեցիին մեջ 54 տարիներն ի վեր կապասարկեմ և պատրաստ են դեռ ծառայելու, եթե Ամենակալը հաճի դեռևս կլանք շնորհելու: Իմ փառիագն էր՝ որպէս սարկալագ սպասարկել նաև ս. Էջմիածնի Մայր տաճարին մեջ: Իմ տարիներու իդճը իրականացալ: Էջմիածնի տաճարին գմբէթին տակ իմ տկար ձաւնովը երգելով, ես 60 տարիներու ծառայութեանս հաստուցումը լիռլի առացած եղա: Կրկին և կրկին շնորհակալութուն, Վեհափառ Տեր, ինձի պարգևած ադ շնորհքին համար:

Վեհափառ Տեր,

Ձեր գահակալութեան բարեբաւտիկ տարեդարձին ստոյիվ մեր բոլորին հոգիներէն միակ աղերս մը կը բարձրանա ստ Աստված, որ Ձեր հովանին միշտ թեւածէ մեր վերև, մեր տկարութեանց պահերուն նոր ուժ ներշնչէ մեզի և մեր անհուտութեանց պահերուն նոր հորիզոններով մեր աչքերուն նոր հորիզոններ բանա:

Քաղցր երջանկութուն է այս ստոյիվ Ձեզի մաղթել երջանկութուն և բեղուն գործունէութուն:

Արդ, մատչելով Ձերդ ս. աշույն, բոլոր ներկաներուն իմ և «Ծնորհալի» երկստե երգչախմբի կողմէ կշնորհակոթեմ Ձեր գահակալութեան 12-րդ տարեդարձը ու կհայցեմ Ձեր հաջրակաւ օրհնութումը մեր բոլորին վրա»:

